

EDITORIAL

"Vore la llum", pero enterbolida

Al començament, durant la **Transició**, el catalanisme en **València** (sí, de nou hem de parlar del tema, qué li anem a fer), tractà d'impondre-ho tot —país, quatribarrada, català pur...— per la força. La reacció popular els feu aixar de mala gana. No pogueren impondre la denominació **País Valencià**, encara que mai han deixat d'utilitzar-la; tampoc pogueren implantar les quatre barres, encara que en els seus actes continuen enarbolant-les, quan no gasten directament la 'estelada' catalana; i en el tema de la llengua, hagueren d'admetre alguna concessió al valencià si no volien que **Canal 9** se quedara sense audiència.

Confiauen que, en el pas del temps, controlant com controlen el sistema educatiu i bona part dels mijos de comunicació, l'enginyeria social —en la que son mestres— acabaria variant la forma de pensar, i sobre tot de sentir, del valencià mig, i conseguïrien el seu objectiu últim que no es un altre que destruir la personalitat valenciana per a implantar una altra "**surcatalana**".

Però la resistència es més forta de lo que esperaven i, per més que ad alguns mes joves el llavat de cervell els ha funcionat, en general no han tingut l'èxit esperat. Ho expressà perfectament **Jordi Pujol** en 2008 "*por cada catalanista que han hecho, han sumado cien anti-catalanistas*".

Al no funcionar l'imposició, han de buscar noves fórmules, i a l'aportar el valencianisme arguments solts, no tenien més remei que revisar les seues afirmacions. Lo que abans era "inqüestionable", ara es qüestionat per ells mateixos. Això sí, salvant sempre el nucli central del seu pensament: que els valencians som en essència catalans.

En un article de la revista **Lletraferit** (en la web el 19-09-24), **Vicent Baydal**, l'historiador de capçalera del moviment, menciona una tesi doctoral del també historiador **Javier Fajardo**. (Est assumt ha segut tractat magníficament per **Oscar Rueda** en *Las Provincias*, 22-09-24). En ella se fa referència al contracte per a confeccionar una **Senyera** en 1436 que inclou mides de tela blava. Des de 1900 els estudiosos coneixien esta classe de referències, encara que un segle posterior, del XVI; això no fou suficient per a evitar que aplegaren a afirmar que era un invent d'un funcionari del segle XIX o, inclús, del franquisme.

Esta acceptació de l'existència de la Senyera "en blau" no es repentina, duen temps ja assumint la seua realitat; la seua obsessió sucursalista ara se centra en llevar-li representació territorial, parlant sempre de la Senyera de la **Ciutat**, però no del **Regne**, reservant per ad esta funció la de les quatre barres de la **Coro-**

na d'Aragó. No obstant, a mida que passa el temps, no poden sino constatar l'inevitable vincle emocional que te el poble en el seu símbol, com s'ha vist en les imatges de les inundacions, en la que una **Real Senyera** bruta de fang ha devingut ben emblemàtica.

Un altre que "reclua" es el cantant **Raimon**. En entrevista en *Las Provincias* (15-11-24) declara tranquil·lament "*...una cosa que Fuster llamaba países catalans, que no han existido nunca y nunca existirán (...) su idea era un desiderátum*". ¡Ara, mare, ara! El precisament ha viixcut del recolzament que rebia d'aquells que han tractat de fer realitat eixa entelequia; pareix que, una vegada jubilat, ya no te por de que li cancelen cap concert. Per cert, podria raonar en u dels seus admiradors, **Vicent Marzá**, que afirmava rotundament que "*Los Países Catalanes son una realidad*" (w.abc.es, 12-08-15). I, ¡espai!, est home que veu realitats en lo que no ha existit mai fon ni mes ni manco que **Conseller d'Educació**. Est es el nivell de la política actual.

En la mateixa entrevista Raimon diu que "*La lengua, el catalán y el valenciano, es la misma, con las modificaciones que tiene, cualquier persona que no sea un analfabeto sabe que eso es así, no hay tu tía*". Front ad eixe científicíssim argument "*no hay tu tía*", nosatres podem humilment replicar en uns altres, com el de recordar que els escriptors valencians des de l'Edat Mija deixaren clarament escrit que s'expressaven en **llengua valenciana**. Nomes s'ha de llegir, si u no es un analfabet.

En este tema de la llengua hem de remetre'ns a l'obra d'**Antoni Fontelles** (de l'últim llibre del qual fem resenya en la pàgina 3). En el seu llibre *El genuïnisme i l'autoodi* explica cóm, dins del sí de la **AVLI**, alguns membres estan preocupats per la pèrdua de lexic valencià al promoure's des de l'oficialitat la substitució de paraules genuïnes valencianes per unes altres catalanes. Es clar que lo únic que estan conseguint en aço es convertir l'ús del valencià en un patiment i espantar a la gent cap al castella. Els autors de la corrent *genuïnista* advoquen per la recuperació del lexic propi, però, això sí —¿ho dubtaven?—, sense abandonar mai la catalanitat essencial del valencià.

En tots els casos el catalanisme pareix que està a punt de "vore la llum", però sempre queda enterbolida per eixa malaïda **visió sucursalista** que tenen del poble valencià.

I queda el **cinisme** de no reconèixer la part de culpa que els correspon per haver col·laborat en lo que ara denuncien. Però això potser siga motiu per a un altre escrit, que este ya s'ha fet massa llarg i nos queda únicament espai per a desijar-los un **feliç 2025**.

LA CITA

Lo pitjor no es cometre un erro, sino tractar de justificar-lo, en conte d'aprofitar-lo com a avis providencial de la nostra llaugerea o ignorancia.

Santiago Ramón y Cajal

SUMARI

- 1 EDITORIAL: "**VORE LA LLUM**", **PERO ENTERBOLIDA**
- 2 PATRIMONI VALENCIÀ: **LA SIMBOLOGIA VALENCIANA EN LA TOMBA DE CRISTÓFOL COLÓN**
- 3 CRONICA: **PRESENTACIO DE DOS LLIBRES D'ANTONI FONTELLES**
- 4 JOCS TRADICIONALS (CV): **SIMBOMBA**
- 5 LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- 6 RESENYA BIBLIOGRAFICA: **DOS LLUMS SOBRE SANCHIS GUARNER: A TRIAR**
- 7 POEMA: **REIS DE REIS**
- 8 PASSATEMPS
- 9 RONDALLA: **LA CLAU**

ACLARIMENT

Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra col·lectiva,

l'encarregat de la redacció final de cada article te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema es motiu de debat, però no de divisió, entre nosatres.

La simbologia valenciana en la tomba de Cristòfol Colón

L'orige de **Cristòfol Colón** ha segut objecte de debat durant sigles, en teories que el situen en distints llocs d'Europa. Mentre la versió tradicional el vincula a **Gènova**, Itàlia, vàries teories alternatives han sorgit a lo llarg del temps, i una de les més sòlides defén que Colón podria haver segut **valencià**. Esta hipòtesis, recolzada per diversos investigadors i avalada en documents, similituts llingüístiques i aspectes biogràfics, ha anat guanyant rellevància, sobretot despuix de la publicació del documental "**Colón ADN. Su verdadero origen**".

En dit documental, despuix de comprovar l'ADN de l'almirant, han aplegat a la conclusió de que Colón molt probablement era originari del Regne de València, procedent d'una família jueva de teixedors de seda.

Esta conclusió, defesa en el citat documental per **Francesc Albardaner**, expresident del Centre d'Estudis Colombins de Barcelona, no és una novetat, ya que estudiosos valencians duen dècades defenent l'orige valencià de Cristòfol Colón.

L'investigador alziyeny **Joan Antoni**

Pérez Herrero en 1988 ya dissertà i defengué l'orige valencià en una conferència impartida en l'antiga sèu del **Grup d'Acció Valencianista** situada en el carrer Pintor Gisbert del Cap i Casal, aplegant despuix a publicar un llibre sobre les seues investigacions i troballes. Seguint esta línia argumental, **Juan García Sentandreu**, ha publicat també en els últims anys, dos llibres sobre la valencianitat del descobridor d'Amèrica, aportant noves conclusions.

Per a la realització de les proves genètiques han hagut d'averiguar primer a on estaven realment les despulles de Colón, ya que per desig propi fon soterrat en **Santo Domingo**, pero a l'anar perdent territori la Corona espanyola, estes despulles passaren a **Cuba** i posteriorment a **Sevilla**, creant també un conflicte històric sobre quins eren els veraders custodis del cos de l'almirant.

Finalment els estudis científics han demostrat que les despulles es troben en un artístic i magnànim mausoleu al·lojat en la catedral de Sevilla, despuix de la comprovació i cotejament de l'ADN en el cos del seu fill Hernando.

Fa anys vaig visitar la Sèu de Sevilla i poguí observar de prop la tomba de Colón; només vore-la en quedí sorprés per la seua grandiositat, pero lo que més em cridà l'atenció és que les despulles estaven en una artística arca sostinguda en l'aire per quatre heralts que representaven, per les seues vestimentes, a quatre regnes històrics: Lleó, Castella, Navarra i València.

U dels heralts, concretament el de la part posterior esquerra, du un parament plagat de rats penats, i en la sobrevesta tant per la part davantera com la de darrere du un espectacular escut valencià, que no deixa lloc a dubte, ya que es compon d'un cairó barrat, coronat en el rat penat, acompanyat en la doble L, una a cada costat, simbolisme exclusiu de l'heraldica valenciana. Inclús el citat heralt du una corona en més simbologia valenciana.

En tots els llocs que he consultat parlen erròneament de que l'heralt representa al Regne d'Aragó, cosa que no és certa ya que l'heraldica que es veu és clarament exclusiva del Regne de València; lo que si que és cert es que este regne conformava i era part de la Corona d'Aragó, pero queda clar que en este cas l'autor del sepulcre volgué representar al Regne de València de manera molt evident.

Dita tomba, que actualment porta l'inscripció "*Quando la isla de Cuba se emancipó de la Madre España, Sevilla obtuvo el depósito de los restos de Colón, y su ayuntamiento erigió este pedestal*", és obra d'**Arturo Mérida Alinari**,

arquitecte, escultor i il·lustrador, que guanyà el concurs públic que es convocà l'any 1891.

Esta obra s'anava a erigir en L'Havana, pero en la pèrdua de Cuba, hagueren de traslladar el cos del descobridor d'Amèrica a Espanya i finalment se feu el mausoleu en Sevilla.

Segurament Arturo Mérida volgué que el Regne de València estiguera present en el monument de forma considerable, ya que quan es va produir el Descobriment, València era la gran potència del Mediterràneu i sobretot perque el 70% del capital monetari que finançà dita expedició procedia de València, concretament del gran patrici **Lluís de Santàngel**.

La justificació de la simbologia valenciana en el mausoleu sevillà segurament tinga est orige, pero despuix de les últimes investigacions publicades estem segurs que molts ya no miraran de la mateixa manera a l'heralt valencià que sosté les despulles de Cristòfol Colón.

Javier Navarro Andreu

CRONICA

J.P.B.

Presentació de dos llibres d'Antoni Fontelles

El passat 19 de desembre, en la seu del **Grup d'Acció Valencianista**, se presentaven dos nous llibres de l'incansable **Antoni Fontelles**.

Del primer, **Els criteris idiomàtics de la Generalitat (2024): molt de tro i poca aigua**, poden llegir la resenya que inclouguem en el **Rogle** de novembre, número 218. Ha segut editat en col·laboració entre l'**Institut d'Estudis Valencians** i **Convenció Valencianista**; en la taula se trobava **Rafael Medina**, president de la

primera entitat.

El segon, **Dos llums sobre Sanchis Guarnier: a triar**, constituïx el número 5 de la col·lecció **Raons del Rogle**, del qual se fa resenya en este mateix eixemplar. L'associació estava representada en la taula pel seu president, **Juli Moreno**.

Fontelles feu una descripció del contin-

gut de les obres tan didàctica com son sempre les seues. A pesar del rigor en el que els temes son tractats, les seues explicacions foren seguides pels assistents en facilitat. Al final, en la tanda de preguntes, algunes aportacions sobre Carles Salvador i sobre Sanchis Guarnier donaren lloc a un interessant debat.

Simbomba

Es un joc de botar a la corda en el que se desenrolla l'equilibri i l'atenció.

Al principi està girant la corda pero no hi ha ningú botant-la. Llavors se canta:

“Simbomba, simbomba,
pega la volta a la redona,
i si la musica vols tocar
que entre, que entre X.”

Se nomena a X, a qui se vullga de les que paticipen (jugaven sobre tot les chiques, pero a vegades també els chics) i que estan preparades per a entrar a botar. S'ha d'estar atenta per a entrar, perquè qui no reacciona ràpid se queda fora i no participa.

Aixina van entrant, i ne seran dos, ne seran tres, ne seran..., fins a que no queda casi lloc i acaben botant totes ben juntetes, molt agarradetes. En este moment la primera que ha entrat procura apartar-se i se n'ix del grup dient:

“I ara me n'eixire yo”.

Ha d'eixir-se'n sense chafar la corda, si comet l'error de chafar-la passarà a ser una de les que done a la corda.

LES MEUES NEBODES, DE MANUEL BENEDITO VIVES

RESENYA BIBLIOGRAFICA

J.M.M

Fontelles i Fontestad, Antoni

Dos llums sobre Sanchis Guarner: a triar

Rogle Constanti Llobart de Cultura Valenciana.

Valencia, 2024 (94 pàgines)

En esta edició la nostra associació fa créixer la col·lecció que inicià el passat any. Este número 5 de **Raons del Rogle** nos presenta un treball del llicenciat en comunicació i professor **Fontelles**, en el qual analisa una publicació, també recent: *El valencianisme de Sanchis Guarner. Un valencianisme humaniste i moderat: Manuel Sanchis Guarner (1911-1981)*, d'**Abelard Saragossà**, acadèmic de la **AVLI** i membre del Consell Consultiu de la Plataforma per la Llengua (catalana).

Si bé el primer propòsit de l'autor fon el de fer una ressenya crítica sobre l'obra de Saragossà, la realitat es que eixe estudi crític s'ha eixamplat fins a donar per a un llibre, no massa voluminos, pero sí molt complet. En cinc capítuls posa en tela de jui eixe “valencianisme humaniste i moderat” que Saragossà atribueix a **Sanchis Guarner**, i demostra en proves irrefutables que no es tal, a no ser que entengam com a valencianisme alguna cosa distinta a una estricta obediència a la llengua i cultura valencianes, a la singularitat i independència d'estes.

Els cinc apartats en que s'estructura el llibre son: ‘L'obra de Saragossà’, ‘La proposta idiomàtica de Sanchis’, ‘Carles Salvador, plagiador i fabricista’, ‘Explicacions impersonals i emmaixqueradores’ i ‘El tancament inesperat’. En ells, i tal com s'anuncia en la contratape, l'autor ofereix una visió més polemica, planteja llums i ombres front al molt embellit retrat que de Manuel Sanchis Guarner dona Saragossà, en el que veu valencianisme a on només hi ha carencies i servilisme al pancatalanisme.

Aixina, si per a Saragossà Sanchis era el millor lingüista de sa època, en oposició al gramàtic **Carles Salvador** (un plagiador) i a l'escriptor **Joan Fuster** (un uniformiste idiomàtic), definitivament no era el gran valencianiste que retrata, com apunta Fontelles.

ACTIVITATS CULTURALS GINER DE 2025

Este mes no nos ha aplegat cap activitat per a informar. No obstant, estiguen atents a les pàgines web de les associacions i a les xarxes socials perquè allí trobaran l'anunci de les que se vagen organitzant.

Mentrestant, fruita de la lectura de tantes obres en llengua valenciana com se publiquen a lo llarg de l'any. Sense anar més llunt, les que publica el Rogle.

POEMA

Reis de reis

Reis, els de la terra
que orps vos combatiu
ab criminal guerra...
¿per això viviu?

Tres Reis sapientíssims
ara contempleu
prosternats piíssims
enfrent l'Home-Déu.

Reis i reis..., criatures
i vassalls són d'Este
Rei i Déu Creador.

De consciències dures
i tot cor agrest
serà el Jujador.

Josep Mª Bayarri Hurtado

COLABORA EN EL ROGLE

Donar difusió ad esta publicació es la millor forma de col·laborar en nosatres. També pots fer-te **soci** (36 € a l'any) o **colaborador** (12 € a l'any), i t'enviarém a casa tots els números que es publiquen durant l'any.

Si tens voluntat de fer alguna puntual aportació econòmica, també te quedariem molt agrats. El nostre número de conte, en **Caixa Popular**, es:

ES52 3159 0018 1926 1586 4721

Rogle en Internet

Facebook: **Rogle Constanti Llobart**

Twitter: **@rogleconstanti**

Tots els eixemplars editats fins ara estan en: **www.rogleconstantilllobart.com**

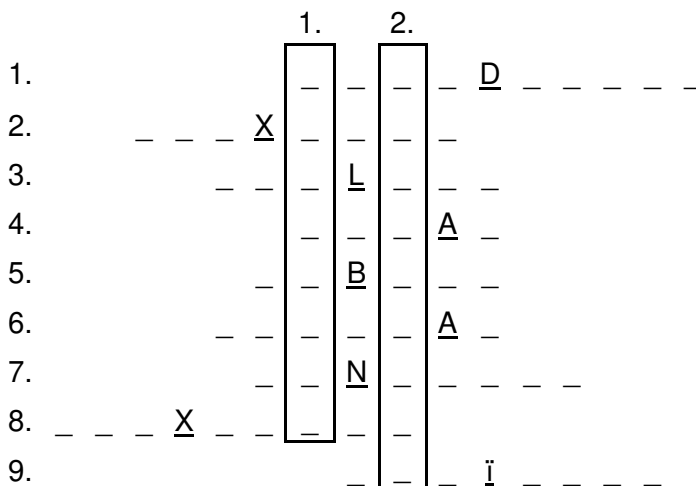
Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions.

1. Conjunt de mocadors. Mocador que està ple.
2. Persona que es dedica a lluir parets en algeps fi.
3. Papereta per a participar en una rifa o sorteig.
4. Patrimoni en bens o diners que es te en possessio. Cantitat d'aigua que mana o corre.
5. Metal de color gris o blanc rogenc, en propietats paregudes a les del ferro. S'utilisa en la metalurgia i en la fabricacio de vidres, esmalts i pintures. U dels seus isotops es radioactiu i te aplicacions en medicina.
6. Menjar llauger que es fa a mitat vesprada.
7. Persona que fa o ven atifells de fanc o argila.
8. Cap descobert.
9. Camp plantat de creïlles.

La solucio a peu de pagina.

PARAULES VERTICALS

1. Desanimar, desmoralisar, desilusionar. Irritar o malhumorar.
2. Fer perdre la fermea o resistencia per un colp violent.

RONDALLA

J.P.B.

La clau

La vella es vella i avara; el vell es encara mes vell i mes avar. Pero els dos temen igualment als lladres. A cada instant del dia se pregunten: —¿Tens la clau de l'armari? —Si.

Aço els tranquilisa un poc. Cada u te la clau per **tandes** i apleguen a desconfiar l'u de l'atre. La vella l'amaga principalment en el seu pit, entre la camisa i la pell. ¿Acas no pot ella, per a ficar-la alli, **deslligar** les fundes dels seus **sins** inutills?

El vell la guarda unes vegades en les bojaques abotonades dels pantalons i unes atres en les del **jupeti**, mig cosides, que palpa en freqüencia. Pero, al final, estos amagatalls, sempre els mateixos, li pareixien cada volta manco segurs, i acaba de trobar un ultim en el que se troba satisfet.

Pero la vella li pregunta, segons la costum:

- ¿Tens la clau de l'armari?
El vell no respon.
—¿Estas sort?

LA PARELLA AVARA D'ANCIANS PESANT LES SEUES POSSESSIONS, DE GILLIS VAN TILBORGH. S. XVII

El vell fa senyes de que no està sort.
—¿Has perdut la llengua? —diu la

vella.

El mira inquieta. Te els llavis tancats, les **galtes** unflades. No obstant, la seua expressio no es la d'un home que de repent s'haguera quedat mut, i els seus ulls expressen mes malicia que por.

—¿A on està la clau? —diu la vella—; me correspon a mi guardar-la ara.

El vell seguix movent el cap en aire satisfet, en les **galtes** a punt d'esclatar.

I la vella compren. Se precipita cap avant, agil, pessiga el nas del vell, li obri a la força, a risc de ser mossegada, la boca de bat a bat, introduix els cinc dits de la seua ma dreta i trau la clau de l'armari.

Traduccio i adaptacio a la llengua valenciana d'una rondalla de **Jules Renard**

GLOSSARI (paraula/ sinonims: definicio)

Deslligar/ desnugar/ desfermar: Fer que alguna cosa deixe d'estar lligada.

Galta/ chefla/ queix/ pomul/ cara: Cada una de les dos parts carnosas de la cara que es troben entre la part inferior de l'ull i la barba.

Jupeti/ giponet: Peça de roba d'home i en ocasions tambe de dona que cobrix el tronc, no du manegues, du botons davant generalment i es posa sobre la camisa i baix la jaqueta.

Sins, plural de **si/ mamella:** Part davantera del pit.

Tanda/ orde/ colocacio/ successio/ cicle: Interval de temps en el qual se du a terme una activitat o funcio per algunes persones segons un orde acordat previamente.

Solucio:

1. MOCADORADA 2. GUIXAIRE 3. BOLLETA 4. CABAL 5. COBALT 6. BERENAR 7. CANTERER 8. CAIXCARRA 9. CREILLAR Verticals: 1. MALCORAR 2. CREBANTAR

I RECORDA... La nostra primera paraula es **malcorar**. Està **malcorat** aquell que ha sigut desanimat o irritat. Eix. *Vaig a malcorar -la quan li conte que les negociacions han fracassat.*

La nostra segona paraula es **crebantar**. Un **crebant** es el colp que fa perdre força o resistencia a la persona o cosa que el rep. Està **crebantat** aquell o allo que ha perdut la resistencia per un colp rebut. L'accio i efecte de crebantar es un **crebantament**. Eix. *El lladre crebantà la porta a patades per a poder obrir-la.*